

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

8/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/8 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi

Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

SodiqovaShohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

4-jild, 8-maxsus son (Oktyabr, 2024). - 240 bet.

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Maxmudov Bezzod Xamidovich

QORAXONIYLAR DAVLATINI XRONOLOGIK DAVRIGA OID FIKR-MULOHAZALAR 9-15

Yakubov O'tkir Shermamatovich

SOVET HOKIMIYATINING O'ZBEKISTONDA JAMOALASHTIRISH SIYOSATI VA

DEMOGRAFIK JARAYONLAR 16-20

Ahmedova Dilafruz Xusan qizi

МАКТУБЛАРДА ҚЎҚОН–ХИВА ХОНЛИКЛАРИ МУНОСАБАТЛАРИНИНГ

АКС ЭТИШИ (XIX АСР) 21-27

Xudayberdiyev Utkir Toshmuradovich

SOVET HOKIMIYATI YILLARIDA SURXON VOHASI IQTISODIY HAYOTIDA TEMIR YO'LLARNING

O'RNI 28-32

Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich, Bo'ronov Ismoiljon A'zamjon o'g'li

КИТОВАТ SAN'ATI 33-36

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич, Машарипов Озод

ҚАЙТА ИШЛАШ КОРХОНАЛАРИДА КОМПЛЕКС ИШЛАБ ЧИҚАРИШ

ҲИСОБИНИНГ МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ 37-51

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Rajabov Alisher Shavkatovich

MIRBOVO NAQSHBANDIY YASHAGAN DAVRDAGI IJTIMOIIY VA

MA'NAVIY MUHIT 52-55

Saidkulov Nuriddin Akramkulovich

BARQARORLIK MASALALARI: MUAMMOLAR, TALQINLAR VA YECHIMLAR 56-60

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Джалилова Сарварой Мехрожовна

ХАРАКТЕРНЫЕ ЧЕРТЫ СЕМАНТИКИ ЦВЕТА В ФРАЗЕОЛОГИИ

УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКА 61-66

Mirzakamolova Sadoqatxon Sayidaxmadovna,

SIYOSIY NUTQDA SAMIMIYLIK 67-72

Saidova Nodira Djahangirovna,

INGLIZ TILIDAGI YONG'IN XAVFSIZLIGIGA OID ATAMALARNI TASNIFLASH 73-77

Sulaymonov Bobir

ZAMONAVIY LUG'ATSHUNOSLIK YO'NALISHLARI VA TERMINOLOGIYASI 78-83

Faxriddinova Dilfuza

TABRIK NUTQIY AKTI HAQIDA 84-87

Xusainova Zebo Ikramovna
RUS, INGLIZ TILI MADANIYATINI TASHUVCHILARINING DIALOGIDA NUTQ ETIKETINING PRAGMATIK VA KOMMUNIKATIV XUSUSIYATLARNING NAMOYON BO‘LISHI 88-94

Karimova Vasila Vahobovna
“GENDER” – UMUMILMIY VA LINGVISTIK KATEGORIYA 95-99

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Фазилов Фарход Маратович
АНАЛИЗ ВОПРОСОВ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ЛЕГАЛИЗАЦИИ ПРЕСТУПНЫХ ДОХОДОВ В НЕКОТОРЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ 100-112

Bobomurodov Farxod Boymurotovich
TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATIDA INSON HUQUQLARI, ERKINLIK LARI VA QONUNIY MANFAATLARINI HUQUQIY TA’MINLASHNING RETROSPEKTIV TAHLILI 113-123

Халиқулов Комолиддин Носирович
ХОРИЖИЙ ДАВЛАТ СУДЛАРИНИНГ ҚАРОРЛАРИНИ ТАН ОЛИШ ВА ИЖРО ЭТИШДА ДАВЛАТ СУВЕРЕНИТЕТИ МАСАЛАЛАРИ 124-129

Салимова Диёрахон Бахтиёржон кизи
ЛИЦА, ОСУЩЕСТВЛЯЮЩИЕ ВОЗДУШНУЮ ПЕРЕВОЗКУ ПО ДОГОВОРУ ВОЗДУШНОЙ ПЕРЕВОЗКИ 130-135

Очилов Шермат Рашидович
ТЕРРОРИЗМГА ҚАРШИ КУРАШДА ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ МЕХАНИЗМЛАРНИНГ ЭВОЛЮЦИЯСИ ВА САМАРАДОРЛИГИ: ЗАМОНАВИЙ ЁНДАШУВЛАР ВА ИСТИҚБОЛЛАР ТАҲЛИЛИ 136-149

Abdullayeva Nodira Odil qizi
OILAVIY (MAISHIY) ZO‘RAVONLIK DAN NI MOYALASH HUQUQINING IJTIMOIIY-HUQUQIY TUSHUNCHASI VA MANBALARI 150-156

Одилов Муҳаммадрашодхон
КОРРУПЦИЯВИЙ ЖИНОЯТЛАР ОБЪЕКТИ ҲАҚИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР 157-161

Ҳасанов Муҳриддин Ўроқбой ўғли
МЕХНАТ ОРГАНЛАРИДА КОРРУПЦИЯГА ОИД ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИ БАРТАРАФ ҚИЛИШ БЎЙИЧА НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАР ТАҲЛИЛИ 162-170

Rahmonov Jaloliddin
XXI ASRDA INVESTORLAR HUQUQLARINI NI MOYA QILISHNING RIVOJLANISHI: DAVLAT SUVERENITETI VA INVESTORLAR MANFAATLARINI MUVOZANATLASH 171-176

Камилов Ойбек Хамиджонович
Глобальные тенденции студенческой мобильности в контексте теорий миграционных исследований 177-182

Азизов Ниғмонжон Пардаевич, Абдуллаев Ғайратбек Ғайбуллаевич
МАНУ ҚОНУНЛАРИДА ЖИНОЯТ ВА ЖАЗО МАСАЛАЛАРИНИНГ ИФОДАЛАНИШИ 183-187

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Абутова Зульфия Жадигеровна
ПРИМЕНЕНИЕ ПЛАТФОРМЫ КАНООТ! В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ: ПЛЮСЫ И МИНУСЫ 188-195

<i>Ниязова Регина Рустамовна</i> ПОСТРОЕНИЕ УЧЕБНО-ТРЕНИРОВОЧНОГО ПРОЦЕССА ТРИАТЛОНИСТОВ НА ЭТАПЕ СПОРТИВНОГО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ В ГОДИЧНОМ ЦИКЛЕ ПОДГОТОВКИ	196-202
<i>Jabborova Dilafro'z Ismatullo qizi</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ESP TALABALARI YOZUV KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIRI	203-206
<i>Tursunov Adizjon Nurali o'g'li</i> BO'LAJAK FIZIKA O'QITUVCHILARINING METODIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH DARAJALARI VA BAHOLASH MEZONLARI	207-212
<i>Naimova Durdona Soxibovna</i> YANGI O'ZBEKISTONDA KO'ZI OJIZ VA ZAIF KO'RUVCHI BOLALAR TA'LIM TIZIMI	213-217
<i>Hamroyeva Sevara Nasriddinovna, Izbosarov Baxriddin Faxriddinovich</i> "BO'LAJAK FIZIKA O'QITUVCHILARINI STEM TA'LIMI DASTURI ORQALI O'QITISHDA EKSPERIMENT VA NAZARIY ASOSLARDAN FOYDALANIB O'QITISH METODIKASI" (MOLEKULALARNI TEZLIKLAR BO'YICHA TAQSIMOTI) MAVZUSI MISOLIDA)	218-222
<i>Shotemirov Sanjar Xolmo'min o'g'li</i> SHAXS NUTQIY FAOLIYATINING PEDAGOGIK VA METODOLOGIK TAHLILI	223-227
<i>Мустафоева Дурдона Асиловна</i> ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СПЕЦИАЛИСТОВ НА ОСНОВЕ КЛАСТЕРНОГО ПОДХОДА	228-234
<i>Xoliqova Nargiza Abduvaliyevna</i> TALABALARNING TEXNIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH ASOSLARI	235-239

Received: 10 October 2024
Accepted: 15 October 2024
Published: 25 October 2024

Article / Original Paper

RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE LEGAL PROVISION OF HUMAN RIGHTS, FREEDOMS AND LEGITIMATE INTERESTS IN OPERATIONAL-SEARCH ACTIVITIES

Bobomurodov Farkhod Boymurotovich,

Responsible employee of the unified operational management center of the main Department of internal affairs of the city of Tashkent, Lieutenant Colonel, Yu.f.f.d.(PhD), Independent seeker

E-mail: farxodbobomurodov663@gmail.com

Abstract. The article examines the historical stages of formation of the legal provision of human rights, freedoms in operational-search activities according to the time criterion, retrospectively analyzed and divided into periods. The specifics of each period were thoroughly studied, in which an attempt was made to reveal the accepted legal documents on the provision of human rights and freedoms in the tqf and the content of the measures implemented, the specifics and differences of these periods.

Keywords: human rights, freedom, period, legal framework, sharia rules, declaration, regulatory legal acts.

TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATIDA INSON HUQUQLARI, ERKINLIK LARI VA QONUNY MANFAATLARINI HUQUQY TA'MINLASHNING RETROSPEKTIV TAHLILI

Bobomurodov Farxod Boymurotovich,

Toshkent shahar Ichki ishlar bosh boshqarmasi Yagona tezkor boshqaruv markazining mas'ul xodimi, podpolkovnik, yu.f.f.d.(PhD), Mustaqil izlanuvchi

Annotatsiya. Maqolada tezkor-qidiruv faoliyatida inson huquqlari, erkinliklarini huquqiy ta'minlashning tarixiy shakllanish bosqichlari vaqt mezoniga ko'ra, retrospektiv tahlil qilinib, davrlarga ajratib o'rganilgan. Har bir davrning o'ziga xos jihatlari kompleks ravishda chuqur o'rganilib, unda TQFda inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlashga oid qabul qilingan huquqiy hujjatlar hamda amalga oshirilgan chora-tadbirlarning mazmuni, mazkur davrlarning o'ziga xos xususiyati va farqli jihatlari ochib berishga harakat qilingan.

Kalit so'zlar: inson huquqlari, erkinlik, davr, huquqiy asos, shariat qoidalari, deklaratsiya, normativ-huquqiy hujjatlar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI8Y2024N18>

Kirish. Tezkor-qidiruv faoliyatining (keyingi o'rinlarda – TQF deb yuritiladi) umumiy nazariyasiga oid asoslarni muvaffaqiyatli amalga oshirishning zarur sharti, mazkur sohada inson huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ta'minlashning asosiy yo'nalishlarini belgilab olishdan iboratdir. Asosiy Qomusimizda: "O'zbekiston Respublikasida demokratiya umuminsoniy prinsiplarga asoslanadi, unga ko'ra inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni, qadr-

qimmatini va boshqa daxlsiz huquqlari oliy qadriyat hisoblanadi"[1] kabi qoidaning belgilangani inson huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarining boshqa ijtimoiy qadriyatlarga nisbatan ustuvorligini anglatadi. Ushbu tamoyil qonunga bo'ysunadigan fuqaroga ham, aksincha jinoyat sodir etishni niyat qilgan, rejalashtirgan, tayyorlanayotgan shaxsga ham bir xilda amal qiladi [2, 25-b.].

TQFda inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlashning mazmunini aniqlab olishga oid eng asosiy xususiyat sifatida: *birinchidan*, ushbu masalani hal qilishda tarixiy-tizimli yondashuvdan samarali foydalanish; *ikkinchidan*, inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlash mohiyatini, uning TQF sohasida o'z ifodasini aks etishi, xususiyatlarini inobatga olgan holda ifodalash talab etiladi. Shu masalada rossiyalik olim S.E.Vitsin: "tarixiy-tizimli yondashuvning umumiy talabi – tadqiq etilayotgan obyektlarning bir-biridan ajralgan holda emas, balki ularning o'zaro aloqadorligi va tobeligini aniqlashga qaratilgan bo'lib, ular o'rtasidagi bog'liqlik xususiyatini aniqlashga yordam beradi"[3, 22-b.] deb ta'kidlaydi. X.T.Odilqorievning fikricha, "huquqiy hodisalarga tizimli yondashuv, ularni mukammal tadqiq etishni ta'minlaydi. Bu, o'z navbatida, mazkur hodisalarning tizimlilik sifatleri va o'zaro aloqadorligini aniqlab olishni taqozo etadi"[4, 14-b.]. Ya'ni mazkur qarashlar, *birinchidan*, bir butun tizimga solingan qonuniyatlarning chegarasida TQFdagi qonuniylikka amal qilishni yaxshilash istiqbolini va ma'lum an'analarni belgilaydi; *ikkinchidan*, amaliyotda ko'p kuzatilgan va muhim bo'lgan muammolarni hal etishda ushbu yondashuvlardan foydalanishga imkon beradi.

TQFda inson huquqlari, erkinliklarini ta'minlashning yuzaga kelish jarayoni va rivojlanishini tizimli ravishda o'rganib chiqish uchun mazkur jarayonning shakllanish bosqichlarini davrlarga bo'lib o'rganishni maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

TQFda inson huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ta'minlashning huquqiy asoslarini yuzaga kelishi o'zining uzoq tarixiga ega. Ushbu sohada o'tmishni o'rganish bevosita TQF sohasida ilmiy asoslangan xulosalar chiqarilishiga imkon beradi. Tarix, hozirgi zamon va kelajakning o'zaro bog'liqligini tushunish, jamiyatning barcha sohalarida, xususan, TQF sohasida to'g'ri, aniq va mukammal qarorlar qabul qilinishga yordam beradi.

Tarixda ilk marotaba inson huquqlari va erkinligi g'oyasining vujudga kelishi eramizdan oldingi V – IV asrlarga borib taqaladi. Xususan, Ko'hna Afina shahrida fuqarolarning huquqsizligini birlashtirgan fuqarolik instituti paydo bo'ladi[5]. Shuningdek, qadimda faylasuflar tomonidan inson huquqlarining kelib chiqishi ilohiy qonuniyatlar bilan isbotlanib, ularning fikriga ko'ra, "*hamma narsaning o'lchovi bu insondir*" tamoyiliga asoslanib, bu odamlarning tengligi g'oyasini rivojlantirish uchun xizmat qilgan.

Qadimgi Rimda tenglik tushunchasi faqat "barcha odamlar erkin tug'ilishini" anglatgan, lekin erkin fuqaro huquqning subyekti sifatida e'tirof etilib, qullar esa kamsitilgan holda huquqning obyektiga tenglashtirilgan. Ushbu davrda shu qoidalar qonun bilan tartibga solingan. Qonun talablarining hamma uchun birligi prinsipi o'rnatilib, jamiyatning barcha qatlam vakillari bo'ysungan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. TQFda inson huquqlari, erkinliklarini nazariy-huquqiy asoslarini vujudga kelishi va rivojlanish bosqichlarini tarixan quyidagi davrlarga bo'lib o'rganamiz:

Birinchi davr (eramizdan avvalgi III-II ming yillikdan to milodiy VII asrgacha bo'lgan davr.). Qadim zamonlarda o'rta osiyoliklar zardushtiylik dinini muqaddas deb bilishgan. Bu dinning qonuni "Avesto"dir. Tarixiy qonun-qoidalarni o'zida mujassam etgan "Avesto" kitobida

qayd etilgan ma'lumotlarga ko'ra: "Zardushtiylik dini davrida sodir etilgan turli qilmishlar shartli ravishda olti guruh (dinga, shaxsga, hayvonga, tabiatga qarshi, mulkiy, axloqiy jinoyat)ga tasniflanib, ushbu jinoyatni oldini olishda aybdor shaxslarga jismoniy jazolar qo'llanilgan va shunday jinoyatlarni aniqlash hamda fosh etishda chin ko'ngildan, sidqidildan yordam bergan kohin, askar va dehqonlar moddiy rag'batlantirilgan" [6, 13–15-b] mazmunidagi qoidalarining belgilangani, "Avesto" kitobi o'sha davrda tartib-intizom o'rnatish va adolat tantanasini ta'minlanishida muhim huquqiy manba bo'lib xizmat qilgan. Mazkur manbada qayd etilgan ma'lumotlarga ko'ra, o'sha davrda dinga, insoniyatga, uy hayvonlari, jonivorga, axloq-odobga qarshi jinoyatlarni [7, 20-b] sodir etgan aybdor shaxsga nisbatan "Avesto" da belgilangan jazo choralari qo'llanilib, inson huquqlari va erkinliklari muayyan darajada ta'minlangan.

Qadimgi davlatlar (Misr, Mesopotamiya, Hindiston, Xitoy, Yunoniston)ning qonunlariga asosan jinoyatlar ikki guruhga tasniflangan: *shaxsga qarshi jinoyatlar* (xususiy mulkni o'g'irlash, zino, qotillik) va *davlatga qarshi jinoyatlar* (davlat mulkini o'g'irlash, davlatga xiyonat, poraxo'rlik va bosh.). Misol uchun, davlat sirlarini oshkor qilish og'ir jinoyat hisoblanib, bu jinoyatni sodir etgan aybdor shaxslarning tili kesib tashlangan. Shuningdek, qalbaki narsalarni yasash va tayyorlash ham jinoyat hisoblanib, aybdorlarning qo'li chopilgan. Bundan tashqari, qasamxo'rlik jinoyatlari, odam o'ldirish va ayrim holatlarda uydirma axborot tarqatganligi sababli aybdorlar o'lim jazosiga hukm qilingan. Ba'zida jazolash psixologik tusga ega bo'lib, bu jazo turi o'lim jazosidan ham qattiqroq jazo sanalgan. O'z ota-onasidan birini o'ldirgan farzand avval qiynoqlarga solingan, so'ngra qatl etilgan. O'z go'daklarini o'ldirgan ota-onalari uch kun mobaynida go'daklari tanasiga bog'langan holatda jazirama issiqda tutib turilgan. Shuningdek, xotinning eriga xiyonati va bevafoqlik qilishi og'ir jinoyat deb e'tirof etilgan va bu jinoyatni sodir etgan shaxsning burni kesilgan. Shuningdek, mol-mulkni o'g'irlaganlik uchun jazo o'g'irlangan buyumning qiymatidan 2-3 baravar qimmatroq jarima qo'llanilgan. Davlat mulkini o'g'irlaganlar mulkning qiymatidan 180 marta qimmatroq bo'lgan jarima to'lashgan. Qo'lga tushgan o'g'ri qilgan o'g'irligini tan olishi va o'g'irlangan buyumni qaytarib berish majburiyatini bo'yniga olgan va jinoyatiga tan jazosi (100 darra urilgan) qo'llanilgan. Shundan so'ng o'g'ri ikkinchi marta o'g'irlik sodir etmaslikka tantanali qasam ichishi kerak bo'lgan. Agar jinoyati qasam ichishdan bo'yin tovlasa, timsohlarga yem qilingan. Bunday jazolarning barchasi omma oldida namoyish etilgan. Poraxo'rlik bilan bog'liq jinoyatlar qadimgi davlatlarda odatda sud tomonidan ko'rib chiqilmagan. Qoidaga ko'ra, poraxo'rlik bilan qo'lga tushgan amaldorlar ishdan ajragan, ularning ijtimoiy maqomi dehqon darajasiga tushirilgan. Birovni odam o'ldirganlikda ayblash uchun ataylab, o'z manfaatini ko'zlab, yolg'on ko'rsatma berishga, ya'ni, tuhmat qilishga majburlagan shaxsga o'lim jazosi tayinlangan. Agar shifokor ehtiyotsizlik natijasida bemorni o'ldirib qo'ysa, uning qo'li kesilgan. Davlat va ijtimoiy tuzumga qarshi har qanday suiqasd qilgan kishi o'lim jazosiga hukm qilingan [8, 25–35-b]. O'z davlatini yoki qishlog'ini qattiq ovoz chiqarib so'kkan kishiga eng yuqori jarima jazosi tayinlangan. Biror kishiga qasddan tan jarohati yetkazgan kishining mol-mulki musodara qilinib, u mamlakatdan haydab yuborilgan. Birinchi marta o'g'irlik qilgan kishining ikkita barmog'i, ikkinchi marta o'g'irlik qilgan kishining qo'li va oyog'i kesilgan. Uchinchi marta o'g'irlik qilgan kishi o'lim jazosiga hukm qilingan. Mazkur jinoyatlarni oldini olish, kamaytirish uchun Fir'avn (hukmdor, podshoh) qonunlariga ko'ra aybdor shaxslarga qattiq jazo chorasi qo'llanilib, ushbu qilmishni aniqlash, fosh etishda yordam bergan Misrning turli kasb-hunar va boshqa lavozimida (*kohin, ruhoniy, yollanma askar, dehqon, mumiyolovchi, qorovul, usta, rassom, affariy*) ishlovchi

fuqarolar munosib mukofotlangan [9]. Qadimgi davlatlarda TQFni turli usullarini amalga oshirish orqali jinoyat sodir etgan aybdor shaxslar aniqlanib, qozilar tomonidan ularga jazo chorasi qo'llanilib, davlat va fuqaroga yetkazilgan turli zararlarni qoplash choralari ko'rilgan. Shu yo'l bilan insonning hayoti, sog'lig'i, mol-mulkiga qilinadigan tajovuzlarning barvaqt oldi olinib, fuqarolarning huquqlari va erkinliklari himoya qilingan.

V-VI asrlarda franklar jamiyati feodallasishi, jamoat yerlari talon-toroj qilinishi, jamiyatning o'zi va urug'chilik aloqalari parchalanishi bilan o'g'irlik eng ko'r tarqalgan xavfli jinoyatga aylandi. Shu sababli franklar qiroli Lotar o'g'rilarga qarshi kurashish uchun maxsus politsiya otryadlarini tuzdi. Politsiya otryadlari o'g'irliklarga qarshi kurashishda mahalliy fuqaroni jalb etib, ularning imkoniyatidan o'g'rini aniqlashda, aybdorni qidirib topishda keng foydalanilgan. Yuqorida ko'rib chiqilgan birinchi davrda jinoyatlar guruhlarga ajratilganligi va jinoyat og'irligidan kelib chiqqan holda aybdor shaxslarga ta'sir chorasi ko'rilgani; jinoyatlarga qarshi kurashishda muqaddas kitoblarda belgilangan va hukmdorlar tomonidan chiqargan qonunlar huquqiy asos bo'lganligi; jinoyatlarni aniqlash va fosh etishda kohin, ruhoni, yollanma askarlar, dehqon, mumiyolovchi, qorovul, usta, rassom, affariylarning axborotidan foydalanilganligi; davlat va shaxsga yetkazilgan moddiy va ma'naviy zarar undirilib, ularning hayoti, sog'lig'i hamda mulkiy daxlsizlik huquqlari ta'minlanganligi, TQFda faol qatnashgan ko'ngilli fuqarolar munosib ravishda moddiy rag'batlantirilganligini ta'kidlash mumkin.

Ikkinchi davr (VII asrdan XIX asrning birinchi yarimigacha bo'lgan davr). Islom dinining muqaddas kitobi Qur'onda belgilangan qoidalarga binoan shariat normalarini tasniflashda fiqhshunos olimlar o'rtasida turlicha qarashlar mavjud bo'lib, yagona nuqtai nazar shakllanmasdan asosan, ushbu davrda jinoyatlar *uch guruhga* tasniflangan, bularga: mulkka va axloqqa *qarshi qaratilgan jinoyatlar* (o'g'rilik, talonchilik, firibgarlik, buzg'unchilik, isyon, insonning sha'ni va qadr-qimmatini kamsitish; tahqirlash, yolg'on ko'rsatma berish, tuhmat, qo'shmachilik qilish, qimor o'ynash); *shaxsning hayoti va sog'lig'iga qarshi qaratilgan jinoyatlar* (odam o'ldirish, badanga shikast yetkazish); *qur'on va hadislarda jazo ko'rsatilmagan jinoyatlar* (jamoat tartibiga qarshi jinoyatlar: haqorat qilish, bezorilik, jamoat tartibini buzish, badanga yengil jarohat yetkazish, qimor o'ynini birinchi marta o'ynash)ga[10, 114-b], birinchi guruhdagi jinoyatlar bo'yicha tomonlarning kechirilishi, afv etilishi, yarashishlari mumkin bo'lmagan. Mazkur jinoyatlarga to'liq barham berishda aybdor shaxslarga o'sha davrning qozilari tomonidan tegishli jazolardan biri qo'llanilgan. Ushbu jinoyatlarni oshkora va nooshkora usullarda aniqlash va fosh etishda yordam bergan shaxslar (guvoh, jabrlanuvchi, qorovul, farrosh, savdogar, hunarmand va bosh.) mirshabboshilar tomonidan moddiy va ma'naviy jihatdan rag'batlantirilgan.

Chingizxon davrida jinoyatlarga qarshi kurashda, shu jumladan, o'g'rilik va boshqa illatlarni yo'qotish, tartib — intizom o'rnatish uchun 1206 yilda "Yaso qonunlari to'plami" joriy etildi. Unda yozilishicha, mulkka qarshi jinoyatlarning oldini olishda yuzboshi, yasovul, soqchi kabi lavozimlarida xizmat qilgan shaxslar shug'ullangan. O'sha davrda mo'g'ullar TQFning nooshkora usullari asosida savdogar, darvesh, askarni hamkorlikka jalb etib, o'g'irlik va boshqa jinoyatni sodir etgan shaxslarni aniqlashda keng foydalanilgan va aybdor shaxslarga shariat qoidalari asosida sodir etilgan jinoyatning miqdori va xususiyatidan kelib chiqqan holda qozilar tomonidan tegishli jazo turi qo'llanilgan[11, 150–151-b].

Inson huquqlari, erkinligi va qonuniy manfaatlarini ta'minlashda Angliyada bir qator hujjatlar qabul qilindi. 1215-yilda Angliyaning "Magna Karta", ya'ni, Erkinlikning buyuk

Xartiyasi qabul qilinib, ushbu hujjat xalqning ahvolini yaxshilamadi, balki faqatgina yirik yer egalarning huquqlarini himoya qilish bilan chegaralangan xolos.

Qadim zamonlardan buyon TQFning nooshkora usulidan foydalanish eng muhim hisoblangan. Boisi, yashirin tarzda axborot beruvchi xabarnavislar bilan ishonchli aloqa o'rnatilishi, har bir davlatning mudofaa xavfsizligini ta'minlashda zarur chora-tadbirlarni belgilashda muhim ahamiyat kasb etgan[12, 3-b]. Biroq ushbu shaxslarning shaxsiy xavfsizligini ta'minlanishi, nooshkora usulda hamkorlikni uzoq vaqt mobaynida davom ettirilishi uchun juda zarur bo'lgan.

Sohibqiron Amir Temur hukmronligi davrida davlatda sodir etilgan jinoyatlarni aniqlash ishlari asosan munshiy, ya'ni, xabarnavis vazifasini bajaruvchi qalandar, savdogar, folbin, darveshlik bilan shug'ullanuvchi shaxslar tomonidan amalga oshirilgan. Jinoyatlarni sodir etgan shaxslarga eng og'ir jazo choralari qo'llanilgan. Jumladan, Temur "Tuzuklari" da o'g'irlik jinoyati haqida quyidagi: "O'g'irlik va talonchilikning barcha yo'llarini bекitishning choralari ko'rdim. O'g'rilar xususida buyurdimki, ular qayerda bo'lmasin, tutib olinsa, Yaso bo'yicha jazolansin" degan fikrlar qayd etilib, ushbu davrda o'g'irliklarni doimiy ravishda oldini olish bo'yicha maxsus tezkor chora-tadbirlar soqchi va askarlar tomonidan amalga oshirib kelingan[13, 106-b]. O'sha davrda jinoyatchilikka qarshi kurashda ko'maklashgan oddiy fuqarolar yoki davlatning mas'ul xodimlari munosib tarzda moddiy va ma'naviy jihatdan rag'batlantirilib, ijtimoiy jihatdan himoya qilingan.

1679-yil 26-mayda Angliyada Habeas corpus (Nabeas Sorpus Act) hujjatining e'lon qilinishi, shaxsning daxlsizligi kafolatlarini, aybsizlik prezumpsiyasi prinsipini o'rnatgan asosiy konstitutsiyaviy hujjatlardan biri bo'ldi. Jamiyatni demokratlashtirish yo'lidagi yana bir muhim qadamlardan biri 1689-yilning 13-fevralida Angliyada huquqlar to'g'risidagi Bilning qabul qilinishi bilan bog'liqdir. Mazkur hujjat parlamentning rolini kuchaytirdi (masalan, parlament roziligisiz xalqqa soliq va yig'implarni belgilash taqiqlandi). O'sha davrda fuqarolarga qirolga murojaat qilish huquqi berilib, ularning so'z erkinligi kafolatlandi. Inson huquqlari va erkinliklari tenglik haqidagi g'oyalarning keyingi rivojlanishi tabiiy huquqiy doktrinaga asoslanadi. Unga ko'ra xalq va davlat o'rtasidagi munosabatlarda huquqning ustunligi tan olinadi. 1776-yil 4-iyulda qabul qilingan Virjiniya shtatining Mustaqillik deklaratsiyasida: "barcha odamlar teng darajada erkin va mustaqil, tabiiy huquqlarga ega ekanligi, davlat bu huquqlarni faqat ularni himoya qiluvchi mamlakatning asosiy qonunida rasmiy ravishda belgilash orqali tan olinishi"[14] belgilagandi. Shu bois tabiiy huquqlar to'g'ridan-to'g'ri, boshqa odamlarning xohishidan qat'i nazar, hech qanday ijro hujjatsiz amalga oshirilishi mazkur hujjatda qayd etildi.

Inson huquqlari g'oyasi Buyuk fransuz inqilobining harakatlantiruvchi kuchi bo'lib, 1789-yil 26-avgustda Inson va fuqaro huquqlari deklaratsiyasi qabul qilinishiga sabab bo'ldi. Deklaratsiya mohiyatida: "birinchi marta fuqarolik va siyosiy huquqlar e'lon qilinishi; odamlar erkin va teng huquqlariga egaligi, har qanday siyosiy ittifoqning maqsadi tabiiy va ajralmas inson huquq va erkinliklarini, shu jumladan, mulk daxlsizlik va xavfsizlikni ta'minlashdan iboratligi" [15] aybsizlik prezumpsiyasi va vijdon erkinligini ta'minlanishga xizmat qildi.

Yozuvchi Hamdam Sodiqovning Amir Temur saltanatida xavfsizlik xizmati asarida: "Amir Temurning razvedka va kontrrazvedka sohasida olib borgan o'ziga xos va odilona siyosati, masalan, o'sha paytda darvesh, qalandar va naqshbandiya tariqatchisi vakillari, hunarmand va savdogarlar, darakchi, ayg'oqchi, ommaning tashviqotchisi vazifasini bajargani, tezkor

axborotlarni almashish vositasi sifatida kabutarlardan foydalanilgani, dushman haqida sipohiyar taqdim etgan ichki va tashqi razvedka ma'lumoti doimiy ravishda tahlil qilinishi" [12, 80–83-b.] kabi fikrlarning bayon etilganligi, Sohibqiron Amir Temur bobomiz o'zbek razvedkasining asoschisi, mutafakkiri, shuningdek, markazlashgan davlatni barpo etishda TQFning oshkora va nooshkora usullaridan samarali foydalanganligidan dalolat beradi. Bu davrda tezkor chora-tadbirlarni o'tkazish orqali davlatga va mulkka qarshi sodir etilgan jinoyatlar aniqlanib, fosh etilgan. Aybdor shaxslarga qo'llanilgan jazo choralari "Yaso qonunlar to'plami" hamda shariat qoidalari asosida amalga oshirilgan. Shuni alohida qayd etish joizki, Chingizxon va Amir Temur hukmronligi davrlarida TQFd inson huquqlarini ta'minlashda besh muhim narsani, ya'ni: *din, jon, aql, nasl va molni* asrashga katta e'tibor berilgan. Bundan tashqari, davlatning xavfsizligini ta'minlashda TQFning nooshkora usullaridan foydalanib, xabarnavislar xavfsizligini ta'minlashga ham ahamiyat berilgan.

Muhokama. O'zbek xonliklari (XVI – XIX asrlarda Buxoro, Xiva, Qo'qon)da sodir etilgan jinoyatlardan davlatga, shaxsga va mulkka qarshi jinoyatlar eng og'ir jinoyat turlaridan biri bo'lib, ushbu jinoyatlarning oldini olish mirshab, soqchi, qorovul va mahalliy aholi tomonidan amalga oshirilib, jinoyatni sodir etgan aybdor shaxsga mufti va qozilar tomonidan choralar ko'rilgan.

Buxoro xonligi (XVIII asr o'rtalari Buxoro amirligi)da ikkita qamoqxona mavjud bo'lib, u yerdagi saqlanayotgan mahbuslardan davlatga, shaxsga, mulkka qarshi jinoyatlarni aniqlash, fosh etilishida unumli foydalanilgan. Ushbu qamoqxonalarning xonasida dahshatli chayonlar va boshqa chaqadigan zaharli hasharotlar mavjud bo'lib, mahbuslar tezda o'lim topmasligi uchun mirshablar (politsiya xodimlari)ga [16] o'z ixtiyori bilan yordam berishga rozi bo'lishgan. O'sha davrda mahalliy hukmdorlar faqatgina shariat va belgilangan qoidalarga rioya etmasdan, o'zi lozim topgan jazoni ijro etish usullarini qo'llash bo'yicha hukmlar chiqarib, asosiy maqsad yetkazilgan zararni undirish, o'ch olish, xun undirish va qo'rqitishdan iborat bo'lib, inson huquqlari va erkinligini poymol qilish holatlari ko'p kuzatilgan.

Xiva xonligida musulmon huquqining barcha manbalari amal qilgan. Shuningdek, xonning chiqargan farmonlari, muvaqqat inqilobiy hukumat davrida chiqarilgan qonunlar, turkman, qozoq, qoraqalpoqlarning o'z odat huquqlari ham huquq manbai bo'lib xizmat qilgan. Davlatga va shaxsga qarshi jinoyatlarning oldini olish va fosh etishda jamoat joylarida faoliyat ko'rsatuvchi mahalliy fuqarolarning o'rni katta bo'lib, mirshab va qozilar ushbu shaxslardan guvoh sifatida foydalanishgan. Ushbu shaxslarning og'zaki murojaati mirshab va qozi tomonidan ko'rib chiqilgan. Keyinchalik xonlikda shikoyat va arizalar ham yozma ravishda olinadigan bo'lib, yozishni bilmaydiganlar uchun ariza yozib beradigan kotib lavozimi joriy etilib, fuqarolarning siyosiy huquqlari ta'minlangan.

Qo'qon xonligida asosiy huquq manbai shariat qoidalari bo'lib, qozoq va qirg'izlar yashaydigan joylarda odat huquqi ahamiyatli hisoblangan. Jinoyatlar davlatga qarshi qaratilgan, diniy, mulkka, shaxsga, oilaga qarshi qaratilgan jinoyatlarga bo'lingan. Sodir etgan jinoyatning turidan kelib chiqib, mahbuslar qamoqxonalarga guruh-guruh qilib joylashtirilgan. Xonliklarda mirshablar, posbonboshi bilan ko'ngilli hamkorlik qilgan shaxs bergan ma'lumotga ko'ra, jinoyatlarni sodir etgan shaxs aniqlanib, ularning ushbu faoliyati pul va mol bilan taqdirlangan. Masalan, mirshablar tomonidan davlat va xususiy mulkning o'g'irlanishi yuzasidan surishtiruv o'tkazilib, aybdorning qilmishi fosh etilgan. O'g'irlikni sodir etgan shaxs bilan jabrlanuvchi shaxs qarindosh bo'lganida afv etishi mumkin bo'lmay, umumiy tartibda jinoyat ishlari qozilik

sudlari tomonidan ko'rib, aybdor shaxsga tegishli jazo qo'llanilishi haqida adolatli hukm chiqarilgan. Xonliklarda davlat boshqaruvi temuriylar, shayboniylar davridagi boshqaruvga o'xshash bo'lib, mirshablik ishlari hukmdorning yaqin qarindoshlari tomonidan amalga oshirilgan. Shu davrda aholining xavfsizligini ta'minlash, mirshabboshilar zimmasiga yuklatilganligi bois, mirshablar biriktirilgan hududlarda soqchilik qilayotgan posbonlarni nazorat qilishgan, shuningdek, jamoat joylarida osoyishtalikni ta'minlagan. Tahlil qilingan ikkinchi davrda ham TQFda inson huquqlarini ta'minlashda jinoyatlar guruhlarga ajratilib, sodir etilgan qilmishning ijtimoiy xavflilik darajasidan kelib chiqqan holda aybdor shaxslarga mufti va qozilar tomonidan choralar ko'rilganligi; mahalliy jinoyatlarga qarshi kurashishda shu davr uchun qabul qilingan qonunlar to'plami, shariat normalari huquqiy asos bo'lganligi; jinoyatlarni aniqlash va fosh etishda yordamlashgan fuqarolarning axborotlaridan keng foydalanilganligi; TQF bilan hukmdorlar, mirshabboshilar va mirshablar shug'ullanganligi; fuqarolarga yetkazilgan zararlarni undirib berishda TQFning usullarini qo'llash ma'lum ma'noda o'zining ijobiy samarasini bergan.

Uchinchi davr (XIX asrning o'rtalaridan XX asrning 90-yillarigacha bo'lgan davr). Rossiya imperiyasi XIX asrning o'rtalaridan boshlab O'rta Osiyo xonliklari o'rtasidagi o'zaro nizolar va adovatlardan foydalanib, xonliklarni navbati bilan bosib oldi. Chor Rossiyaning mustamlakachiligi (1847–1917 yillar) davrida davlat mulkini o'g'irlash va talon-toroj etish jinoyatlarining oldini olish, aniqlash hamda fosh etishda qidiruv politsiyasi tashkil etilgan[17]. Jinoyatchilik oshib ketganligi sababli 1908-yil 6-iyulda Rossiya imperatori "Qidiruv qismlarini tashkil qilish haqida"gi qonun chiqardi. Ushbu qonunning ijrosini amalga oshirishda IIV tomonidan "Ichki maxsus tartibni tashkil qilish" hamda 1910-yil 9-avgustda "Qidiruv bo'linmasini tashkil etish haqidagi yo'riqnomasi" qabul qilingan bo'lib, ushbu yo'riqnomalarda o'g'irliklarga qarshi kurashish bo'linmasining maqomi, ya'ni, huquqlari, majburiyatlari, vakolatlari aniq belgilangandi. Mazkur normativ-huquqiy hujjatlar asosida barcha turdagi o'g'irliklarga samarali qarshi kurashib kelingan.

Sovet hukmronligi (1917-1990-yillar) davrida RSFSR Ichki ishlar xalq komissarligi militsiya faoliyatining huquqiy maqomini belgilab beruvchi qator normativ hujjatlar qabul qilingan. Bunga 1917-yil 10-noyabrdagi "Ishchi militsiyasi to'g'risida"gi, 1918-yil 30-yanvardagi "Turkiston o'lkasi shahar va tumanlari militsiya boshqarmasi (bo'limlari)ni tashkil etish to'g'risida"gi, 1918-yil 5-oktyabrda "Militsiya tarkibida jinoyat qidiruv bo'limlarini tashkil etish haqida"gi qarorlari, 1920-yil 22-apreldagi "Sovet ishchi-dehqon militsiyasi to'g'risida"gi nizomlari shular jumlasidandir. Ushbu me'yoriy hujjatlarda fuqarolarning shaxsiy daxlsizligi va mulkiy xavfsizligini ta'minlash; jinoyatlarga qarshi kurashish; qamoqxonalarni qo'riqlash kabi ichki ishlar xodimlari uchun muhim vazifalar belgilanib, bu vaqtda ham fuqarolarning huquq va erkinliklarini poymol qilish holatlari kuzatilgan, asosiy e'tibor hukmron sinf manfaatlariga qaratilgan.

SSSR tomonidan xonliklar bosib olinganidan so'ng, uning tarkibida 3 ta mustaqil sovet (Turkiston, Buxoro va Xorazm) respublikalari tashkil etildi. Hududlarda mustaqil politsiya bo'linmalari va yangi militsiya lavozimlari joriy etildi (misol uchun Ober-polismeyster lavozimi). Aholining soni hamda kriminogen vaziyatdan kelib chiqqan holda shaxsiy tarkib ko'paytirilib, chekka qishloqlarda ham politsiyasi mahkamalari faoliyati yo'lga qo'yilgan.

Buxoro xalq sovet Respublikasida Ichki ishlar nozirligi tomonidan inson huquq va erkinliklarini ta'minlash yo'lida jinoyatchilikka qarshi kurashishga oid quyidagi: "Ishchi-

dehqon militsiyasi bosh boshqarmasi tashkil etish haqida”gi buyrug’i (1920); “Ishchi-dehqon militsiyasi haqida”gi dekreti (1921); “Jinoyat qidiruv bosh boshqarmasi va militsiya zaxiralari haqida” (1922) va “Buxoro xalq sovet Respublikasining ichki ishlar xalq nozirligi haqida”gi (1923) qarorlari qabul qilindi. Ushbu idoraviy hujjatlarda militsiya xodimlarining sohasi bo’yicha taqsimoti, tashkiliy-shtat tuzilishi, huquqiy maqomi (huquqlari, majburiyatlari, vakolatlari) va xizmat faoliyatining yo’nalishlari belgilanib, soha vakillari tomonidan jamoat tartibini saqlash, fuqarolarning tinchligi, osoyishtaligini ta’minlash borasida kuchayu-kunduz xalq manfaatlari yo’lida mehnat qilingan.

Shuningdek, shu davrda Xiva xalq sovet Respublikasida ham “Militsiya boshqarmasini ta’sis etish to’g’risida”gi (1920) qarori qabul qilinib, ushbu qaror bilan Xiva Adliya nozirligi qoshida alohida Militsiya boshqarmasi va uning hududiy bo’linmalari tuzildi. Qarorda ushbu bo’linmalarning funksiyasiga jamoat tartibini saqlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish kabilar o’z ifodasini topgan bo’lib, qo’shni respublikalar bilan hamkorlikda faoliyat samarali amalga oshirilgan.

Natijalar. Yuqorida ta’kidlab o’tilgan uch sovet Respublikalari (*Turkiston, Buxoro va Xorazm*)ning ma’muriy hududlarida umumiy faoliyat olib borgan Ichki ishlar organlari, keyinchalik O’zbekiston SSR Ichki ishlar xalq komissarligi ixtiyoriga o’tkazilib, yagona tuzilmaga aylantirildi. Uning tarkibida “Militsiya va jinoyat qidiruv” nomli mustaqil bo’limi tashkil etildi. Xodimlar 1925-yil 1-dekabrda qabul qilingan “O’zbekiston SSR Sovet Ishchi-dehqon militsiyasi haqida nizom”ga muvofiq funksional vazifalarini ado etishgan. Keyinchalik, islohotlar amalga oshirilib, O’zbekiston SSR Ichki ishlar xalq komissarligining “Jinoyat qidiruv va militsiya organlari faoliyati samaradorligini yaxshilash haqida”gi (1926) qarori bilan hududlardagi jinoyat qidiruv va militsiya bo’limlari birlashtirildi. Oradan 6 yil o’tganidan so’ng “O’zbekiston SSR Xalq komissarligi kengashi huzuridagi ishchi-dehqon militsiyasi bosh boshqarmasi to’g’risidagi nizom”(1932) tasdiqlandi. Jinoyat qidiruv bo’limlarining ish faoliyatiga o’zgartishlar kiritishdan ko’zlangan asosiy maqsad tizimidan qulay va samarali xizmatni tashkil etishdan iborat bo’lgan.

Bundan tashqari, ikki yil o’tgandan keyin, ya’ni, 1934-yilning 10-iyulida SSSR Markaziy ijroiya qo’mitasining qaroriga binoan, Davlat xavfsizlik organlari va Militsiya bosh boshqarmasi yagona organ sifatida birlashtirilib, Ichki ishlar xalq komissarligi tarkibiga to’liq bo’ysundirildi. Ikkinchi jahon urushi tufayli ushbu ikki xizmatning vazifalarini vaqtinchalik alohida bo’lishi haqida yakdil qaror qabul qilinganidan so’ng, taxminan 1941-yilning fevral oyida Davlat xavfsizlik organi va Militsiya bosh boshqarmasi alohida ajratildi. 5 oy o’tganidan so’ng (20.07.1941-y.) yana ushbu xizmatlarni birlashtirish haqida farmon qabul qilindi. Oradan ikki yil o’tib (1943-yil aprel), yana ikki mustaqil (davlat xavfsizligi, ichki ishlar) komissarliklari tashkil etildi. Mazkur shtat birliklarini o’zgartirishning asosiy sababi ma’muriy hududlarda militsiya bo’linmalari asosan jamoat tartibini saqlash bo’lsa, davlatning ichki va tashqi xavfsizligini ta’minlash yo’lida razvedka va kontrrazvedka faoliyatini amalga oshirishga davlat xavfsizlik xizmati tomonidan amalga oshirilishiga jiddiy e’tibor qaratilib, jinoyatchilikning oldini olish ishlarini mustahkamlash va takomillashtirishdan iborat bo’ldi. Uchinchi marotaba ya’ni, 1953 yilning mart oyida “Jamoat xavfsizligini ta’minlash va jinoyatchilikka barham berish choralari to’g’risida”gi qaroriga binoan Ichki ishlar va Davlat xavfsizligi organlari yana birlashtirilib, 15 yil mobaynida (1968-yilning noyabr oyi oxiriga qadar) yagona organ sifatida faoliyat ko’rsatib kelgan. Respublikaning tinchligi va osoyishtaligi, aholining farovon hayot

kechirishi uchun munosib hissa qo'shgan mazkur tezkor-qidiruv xizmatlarning xodimlari hududda uyushgan guruhlar tomonidan sodir etilgan shaxsga va mulkka qarshi jinoyatlarning oldini olish, aniqlash va fosh etishda TQFning maxsus usullaridan foydalanilgan. Shu asnoda 1968-yil 25-noyabrdagi SSSR Oliy kengashi rayosatining farmoni bilan SSSR "Ichki ishlar vazirligi" tashkil etildi va shu yilning dekabr oyida qabul qilingan farmon bilan shahar (tuman) ichki ishlar boshqarmasi va bo'limlari tashkil etilib, shu tarzda 1990-yilgacha SSSR O'zbekiston Ichki ishlar vazirligi tarkibida uch bo'g'indagi (markaziy, o'rta va quyi) jinoyat qidiruv bo'linmalari faoliyat ko'rsatib keldi[18]. Asosan uyushgan jinoyatchilik shu jumladan, giyohvandlik, diniy ekstremizm, aqidaparastlik, tovlamachilik, bosqinchilik va avtotransport vositalarini o'g'irlash va olib qochish jinoyatlarini aniqlash va "issiq izi"dan fosh etishda IIVning Jinoyat-qidiruv va terrorizmga qarshi kurashish bo'linmalari tomonidan operativ-qidiruv faoliyatining nooshkora usullari qo'llanilgan. Biroq ish jarayonida inson huquqlarini ta'minlash masalasiga bir tomonlama qaralgan. Ya'ni, jabrlanuvchining huquq va manfaatlariga e'tibor qaratilib, jinoyatni sodir etishda gumonlanayotgan shaxsning jinoyat-protsessual qonunchilikda ko'rsatilgan huquqlarini ta'minlashga unchalik e'tibor berilmagan.

To'rtinchi davr (1991–2023 y.). O'tgan o'ttiz uch yil mobaynida TQFda inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlashda uch bosqichda jadal sur'atda islohotlar amalga oshirilgan.

Birinchi bosqich: 1991–2011-yillarni o'z ichiga olgan II OI lari TQFga oid dastlabki islohotlar. Bu davrda IIO TQFga oid umumiy xarakterdagi qonunlar va IIVning maxsus buyruqlari qabul qilingan. Masalan, O'zbekiston mustaqilligi e'lon qilinganidan biroz avval qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining "Militsiya xodimlarini ijtimoiy va huquqiy jihatdan himoya qilishni kuchaytirish to'g'risida"gi (1990) qonuni shular jumlasidandir. Ushbu qonun 26 yil mobaynida amalda bo'lib, ma'lum darajada IIO xodimlarining ijtimoiy-huquqiy himoyasini ta'minlashga xizmat qilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining 1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan Konstitutsiyasida inson huquqlariga doir qoidalar muqaddima, 13, 14-moddalari va ikkinchi bo'limining 24, 26, 31, 40-moddalari va 10-bobida, TQFga doir norma esa 121-moddasida belgilanib, mazkur qoidalarining ijrosini ta'minlashda IIVning TQF sohasidagi inson huquqlarini ta'minlashga doir qirqdan ortiq idoraviy hujjatlari qabul qilindi.

Ikkinchi bosqich: 2012-2016-yillarni o'z ichiga olgan ichki ishlar organlari TQFning huquqiy va tashkiliy jihatdan tartibga solinishiga doir islohotlar. Bu davrda TQF sohasini tubdan takomillashtirish ishlari yanada jadallashtirildi. Xususan, davlatimiz birinchi rahbari Islom Karimovning tashabbuslari asosida O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining qo'shma yig'ilishida jamiyatning besh sohasini tubdan rivojlantirish, mamlakatimizda demokratik islohotlarni amalga oshirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish yo'lida inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlashda ayrim muhim joriy qonunlarni, jumladan, "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi qonunni qabul qilish taklifi ilgari surilgan edi. Oradan ikki yil o'tib, yakdillik asosida mazkur qonun qabul qilindi. Mazkur hujjat qabul qilinguniga qadar ichki ishlar organlari tizimida tezkor-qidiruv tadbirlari o'tkazish tartibi ichki me'yoriy hujjatlar (*yo'riqnoma, qo'llanma va nizom*), Ichki ishlar vazirining maxsus buyrug'i bilan tartibga solingan bo'lib, faqatgina tezkor-qidiruv harakatlarini o'tkazish bo'yicha umumiy qoidalar Jinoyat-protsessual qonunchiligi bilan belgilangan. Qonun fuqarolarga birinchi marotaba TQTlarining 16 ta turi, ularni o'tkazishning asoslari va majburiy sharti, xodimning vakolatini chegaralaydigan hamda fuqarolarning huquqlarini cheklaydigan holatlar bilan tanishish imkonini berdi.

Uchinchi bosqich: 2017–2023-yillarda TQFga doir normativ hujjatlar qabul qilinib, tarixda ushbu davrni TQFni yanada takomillashtirish deb nomlanadi. Mazkur davrda yangi tahrirda Konstitutsiya, qonunlar, qonunosti hujjatlar qabul qilindi. Jumladan, yangi tahrirdagi Konstitutsiyada qariyb uch barobarga fuqarolarning huquq va manfaatlarini ta'minlashga oid normalarning qabul qilingani, TQFda inson huquqlari, erkinliklari, qonuniy manfaatlarini ta'minlash eng ustuvor vazifalardan biri ekanidan dalolat beradi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining quyidagi sohalarida: davlat siri va bank sirini muhofaza qilish; giyohvandlik, ekstremizm va terrorizm, odam savdosi, korrupsiyaga qarshi kurashish; prokuratura, ichki ishlar organlari, davlat xavfsizlik xizmati, huquqbuzarlik profilaktikasi, tezkor-qidiruv, kibexavfsizlik, vijdon erkinligi faoliyati; axborotlashtirish, telekommunikatsiya va pochta; jinoyat ishini yuritish chog'ida qamoqda saqlash, ma'muriy qamoqni o'tash tartibi, jazoni ijro etish muassasasidan ozod qilingan ayrim toifadagi shaxslar ustidan nazorat; jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari, jinoyat protsessi ishtirokchilarini himoya qilish, shaxsga doir ma'lumotlar va genom bo'yicha davlat ro'yxatiga olish kabi joriy qonunlarni va ularning ijrosini ta'minlashga qaratilgan qonunosti hujjatlarning qabul qilinganligi TQFni amalga oshiruvchi ichki ishlar organlari tezkor xodimlari uchun jinoyatchilikka qarshi kurashishda muhim yo'nalishlarni va aniq vazifalarni belgilab berdi. Bunga 2021-yildagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish faoliyatini samarali tashkil etishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi hamda 2017–2022-yillarda qabul qilingan "Ichki ishlar organlarining TQFni tubdan yaxshilash choralari haqida"gi qarorlarini misol keltirishimiz mumkin. O'zbekiston Respublikasi Prezident qarorlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari, IIV buyruqlari tezkor bo'linmalarining xizmat faoliyatini tashkil etishning konkret huquqiy mexanizmlarini belgilaydi. 2017 – 2021-yillarda qabul qilingan huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurashish; ozodlikdan mahrum etish bilan bog'liq jazolarni ijro etish faoliyatini yaxshilash; xodimlar va ularning oila a'zosini ijtimoiy himoya qilish; qiynoqqa solish holatlarini aniqlash va ularning oldini olish tizimini takomillashtirish haqidagi Prezident qarorlari; 2021-yildagi Vazirlar Mahkamasining IIOda eng yaxshi xodimlarni aniqlash bo'yicha Respublika ko'rik tanlovini tashkil etish to'g'risidagi qarori tezkor bo'linmalarining jinoyatchilikka qarshi kurashda sidqidildan xizmat qilishda motivatsiyasini yanada oshirdi.

Xulosa. Yuqorida inson huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ta'minlashga doir TQFning tarixiy rivojlanish bosqichlari tahlil qilinganida: birinchi davrda tadqiq etilayotgan dolzarb muammoga deyarli ahamiyat berilmay, hukmron sinf (boy zodagonlar) manfaatlari birinchi darajali hisoblangani; ikkinchi davrda ham shaxs huquqlarini ta'minlash masalasi shu zaylda davom etib, BMTning inson huquqlariga oid xalqaro hujjatning qabul qilinishi bilan ushbu masalaga jiddiy e'tibor qaratish boshlangan, aybdor shaxslarning qilmishiga yarasha tegishli jazo choralari qo'llanilgan; uchinchi davrda shaxs va davlat xavfsizligining ta'minlanishi TQFning huquqiy asoslariga binoan amalga oshirilib, jinoyatlarning og'irlik darajasiga ko'ra, aybdor shaxsga tegishli jazo chorasini qo'llanilib, insonning asosan yashash va mulkiy daxlsizlik huquqlari ta'minlangan; to'rtinchi davrda esa TQFda inson huquq va erkinliklarini ta'minlash uch bosqichda qabul qilingan milliy normativ hujjatlarga muvofiq amalga oshirilib, ikkinchi bosqichda TQFning amalga oshirilishi bevosita shu sohaning qonuni bilan tartibga solingan. Ungacha qonunosti hujjatlar asosida TQF amalga oshirilib, bu davrda avval shaxs, keyin jamiyat va davlat xavfsizligini ta'minlash maqsadida TQFni vazifalarini bajarish belgilangan.

Adabiyotlar/Literatuyra/References:

1. O'zbekiston Respublikasining 2023 yil 30 aprelda qabul qilingan yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi // URL: [http:// www.lex.uz](http://www.lex.uz) (Elektron manbaga murojaat qilingan vaqt: 01.08.2024).
2. Karimov V. Tezkor-qidiruv faoliyati va inson huquqlari: monografiya. – T., 2019. – 152 b.
3. Вицин С.Е. Системный подход и преступность. – М.,1980. – С. 222.
4. Odilqoriev X.T. Milliy huquqiy tizim va huquqiy qadriyatlar: Monografiya / X.T.Odilqoriev, Sh.U.Yakubov. – T.: SMI-ASIA. 2010. – B. 350.
5. Саалаев О.Б. Права человека и история их развития // Проблемы Науки. 2016. №10 (52). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/prava-cheloveka-i-istoriya-ih-razvitiya> (дата обращения: 26.08.2024).
6. Avesto. Tarixiy-adabiy yodgorlik. Asqar Mahkam tarjimasi. – T.: «Sharq», 2001.– 384 b.
7. Turgunov M.T. «Avesto»da inson huquqlarini o'rganishning metodologik muammolari: Yurid. fan. d-ri (DSc) dis. ... avtoref. – T., 2021. – 61 b.
8. Boynazarov F. Qadimgi dunyo tarixi: Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. – T.: A. Qodiriy nomidagi xalq merosi nashr., 2004. – 464 b.
9. Saloxuddinov X. A. Fir'avnlr mamlakati (Qadimgi Misr madaniyati tarixidan). – T.: «Mehnat», 1992. – 56 b.
10. Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf Tafhiri hilol 7-juz. Qur'oni karim ma'nolar tarjimasi. Moida surasining – 8-oyati. – T.:»Sharq»,2008. – 604 b.
11. Toshqulov J., Avazov N. O'zbekiston Respublikasida davlat va huquq tarixi. O'rta asrlar: O'quv qo'llanma. – T.: MXX instituti, 2006. –182 b.
12. Sodiqov H. Amir Temur saltanatida xavfsizlik xizmati:(tarixiy badialar): [3 qismli] / H.Sodiqov; mas'ul muharrir N. Abduazizova; g'oya va dastur muallifi O.Ubaydullaev.–T.: «ART FLEX», 2010 – 436 b.
13. Temur tuzuklari / Tahrir hay'ati: B.Abduhalimov va boshq., Forscha matndagi A.Sug'oniya va N.Karomatov tarj. – T.: «O'zbekiston», 2012. – 184 b.
14. Хапчаев С.Т, Кокорев В.Г. Декларация независимости США: историко-правовой анализ предпосылок и последствий принятия // Буллетин Сосиал-Эсономис анд Хуманитариян Ресарч. 2022. №16 (18). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/deklaratsiya-nezavisimosti-ssha-istoriko-pravovoy-analiz-predposylok-i-posledstviy-prinyatiya> (дата обращения: 18.08.2024).
15. Яковлева Л.И. Французская декларация прав человека и гражданина 1789 года: история принятия, предпосылки, уроки // Вестник Московского университета. Серия 7. Философия. 2018. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/frantsuzskaya-deklaratsiya-prav-cheloveka-i-grazhdanina-1789-goda-istoriya-prinyatiya-predposylki-uroki> (дата обращения: 15.08.2024).
16. Записки о Бухарском ханстве. – М.: “Наука”, 1983. – С. 58.
17. <https://www.urgfiltma.uz/uz> (Elektron manbaga murojaat qilingan vaqt: 28.07.2024).
18. <https://qriiv.uz/uz/menu/iiv-tarihi> (Elektron manbaga murojaat qilingan vaqt: 06.12.2022).

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/8 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).